

Profesor Andrzej Jan Chodubski (1 I 1952 – 6 VII 2017) i jego wkład w rozwój badań pomorzoznawczych

JACEK KNOPEK
PROF. DR HAB.

Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Politologii i Stosunków Międzynarodowych
e-mail: jknopek(at)wp.pl

Słowa kluczowe Chodubski, politologia, metodologia badań, Gdańsk, Pomorze

Abstrakt Andrzej Chodubski był cenionym naukowcem zajmującym się badaniami politologicznymi. W jego dorobku znalazły się monografie i opracowania, rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły naukowe i popularnonaukowe oraz teksty prasowe. Całość dorobku Profesora przekroczyła 1 200 pozycji, co tylko podkreśla jego niebywałą aktywność zawodową. W artykule omówiono działalność naukową prof. Andrzeja Chodubskiego i wskazano główne jego prace.

Professor Andrzej Jan Chodubski (1 January 1952 – 6 July 2017) and his contribution to the development of Pomerania research

Keywords Chodubski, political scientist, Pomerania

Abstract Andrzej Chodubski was a respected scientist engaged in political science research. His achievements include monographs and studies, chapters in collective works, scientific and popular science articles and press articles. The whole of Professor's output exceeded 1200 items, which only underlines his incredible writing activity. The article discusses the scientific activity of Andrzej Chodubski and indicates his main works.

6 lipca 2017 roku zmarł w swoim gdańskim mieszkaniu prof. dr hab. Andrzej Jan Chodubski, ceniony nauczyciel akademicki, metodolog badań politologicznych, propagator badań narodowościowych, polonijnych oraz pomorzoznawczych. Całe swoje zawodowe życie związany był z Instytutem Nauk Politycznych i Instytutem Politologii Uniwersytetu Gdańskiego (UG). Nie tylko prowadził ćwiczenia, wykłady i seminaria, lecz także angażował się w działalność społeczną mniejszości narodowych i etnicznych oraz patronował rozwojowi młodej kadry naukowej. Był człowiekiem niezwykle życzliwym, mówiono o nim, że jest oddany innym. Zainspirował wiele osób do prowadzenia badań i zdobywania kolejnych stopni i tytułów naukowych. Wspierał

ich mądrymi radami, ale też rekomendował instytucje prywatne, publiczne i państwowe. Bardzo często był również promotorem, opiekunem i recenzentem. Jego seminarzyści po ukończeniu studiów podejmowali pracę w wielu ważnych ośrodkach. Spośród 32 wypromowanych doktorów połowa uzyskała już samodzielność naukową, a trzech tytuł profesora.

Prof. Andrzej Chodubski był z pewnością po przemianach zainicjowanych w 1989 roku najbardziej rozpoznawalną osobą na gdańskiej politologii. Lubili go i cenili studenci, doktoranci i słuchacze Gdańskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, szczególnie za niekonwencjonalny sposób prowadzenia zajęć, umiejętność nawiązywania porozumienia z młodszym i starszym pokoleniem i zachęcanie do samodzielnego myślenia. Instytutowi Politologii UG oraz samej politologii jako nauce poświęcił całe swoje akademickie życie. Był ponadto wykładowcą i profesorem w dwóch niepublicznych szkołach wyższych Trójmiasta: Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej oraz Ateneum – Szkole Wyższej w Gdańsku. Nawet wówczas, kiedy choroba coraz bardziej go ograniczała, podróżował niemalże po całej Polsce, by uczestniczyć w konferencjach i sympozjach naukowych, a także pełnić rolę recenzenta i eksperta.

Prof. Andrzej Chodubski urodził się 1 stycznia 1952 roku w Grabienicach Małych, miejscowości położonej na terenie północnego Mazowsza. Do szkół – podstawowej i średniej – uczęszczał w Ciechanowie, gdzie ostatecznie osiedli jego rodzice. Po zdaniu matury w 1971 roku został przyjęty na Uniwersytet Gdański, z którym pozostał związany do końca swoich dni. W 1976 roku ukończył studia w Instytucie Historii na Wydziale Humanistycznym, zaliczając jednocześnie dwie specjalizacje – archiwalną i nauczycielską. Pracę magisterską na temat polityki kulturalnej władz gdańskich w okresie nazistowskim napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Mikosa. W latach 1976–1978 był słuchaczem podyplomowego studium prowadzonego przez Instytut Nauk Politycznych UG, a w latach 1979–1981 odbył studia doktoranckie na Bakij-skim Uniwersytecie Państwowym. Tam też 29 kwietnia 1981 roku obronił rozprawę poświęconą przemianom kulturowym w Azerbejdżanie. Pięć lat później, 12 czerwca 1986 roku, przedstawił na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Gdańskiego dysertację habilitacyjną dotyczącą aktywności kulturalnej Polaków w Azerbejdżanie w XIX i na początku XX wieku. Tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych za całokształt działalności naukowej otrzymał w 1996 roku.

Od 1977 roku aż do śmierci prof. Andrzej Chodubski był pracownikiem naukowo-dydaktycznym Instytutu Nauk Politycznych, a później Instytutu Politologii Uniwersytetu Gdańskiego. Na początku prowadził zajęcia z historii powszechnej XX wieku oraz nauk pomocniczych, a także seminaria i proseminaria traktujące o przemianach zbiorowości polonijnych w świecie. Był asystentem i adiunktem, a później docentem i profesorem nadzwyczajnym, a w końcu profesorem zwyczajnym. W latach 1987–1992 pełnił funkcję kierownika Zakładu Międzynarodowych Stosunków Politycznych oraz wicedyrektora Instytutu Nauk Politycznych.

Prof. Andrzej Chodubski był cenionym politologiem. Wśród jego prac znalazły się monografie i opracowania, rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły naukowe i popularnonaukowe oraz teksty prasowe. Całość dorobku przekroczyła 1200 pozycji, co tylko podkreśla niebywałą aktywność Profesora. Uczestniczył również w setkach konferencji, seminariów i innych spotkań naukowych, które wprost uwielbiał. Nade wszystko cenił sobie bowiem kontakt z ludźmi.

Początkowo koncentrował swoje badania na dziejach Polonii w różnych krajach i regionach świata, m.in. w Armenii, Azerbejdżanie, Dagestanie i na Kaukazie. Interesował się też osadnictwem ormiańskim w Polsce, w tym na Pomorzu Gdańskim, oraz kontaktami polsko-ormiańskimi do początku XX wieku. Badał również działalność Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku oraz różne aspekty gdańskiej rzeczywistości, w tym miejsce kultury i szkolnictwa na kolejnych etapach rozwoju miasta. Był autorem monografii *Nauka, kultura i sztuka w Wolnym Mieście Gdańsku* (Toruń 2000). Wyniki swoich badań przedstawiał w artykułach zamieszczanych w wielu czasopismach naukowych. Na początku lat 90. XX wieku ukazała się pod jego redakcją książka *Przemiany społeczne, kwestie narodowościowe i polonijne* (Toruń 1994), w której zamieścił rozdział pt. *Stosunki narodowościowe na Kaukazie w procesie przemian XIX i XX w.* W książce tej omówił także problemy Polonii w Uzbekistanie oraz w krajach zachodnioeuropejskich (Niemcy, Wielka Brytania, Szwecja, Włochy). Był też redaktorem pracy zbiorowej *Meandry cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne* (Toruń 1996). Przemianom cywilizacyjnym i narodowościowym poświęcił opracowanie zbiorowe pt. *Swoistości cywilizacyjne, kwestie narodowościowe i polonijne* (Toruń 1997). W pracy zbiorowej przygotowanej pod redakcją Edwarda Olszewskiego z UMCS w Lublinie zatytułowanej *Polacy w Skandynawii* (Lublin 1997) zamieścił z kolei rozdział pt. *Stan badań nad zbiorowościami polonijnymi w Skandynawii*. Interesował się też oświatą polonijną, czego efektem był rozdział pt. *Aktualne tendencje rozwoju oświaty polonijnej* w książce *Miscellanea oświaty polonijnej* pod redakcją Jacka Knopka (Bydgoszcz 2000).

Kolejnym kręgiem zainteresowań Profesora były losy Polaków (zesłańców i podróżników) w Rosji i na obszarze postradzieckim. W ich efekcie powstały prace: *Tożsamość kulturowa Armenii w recepcji polskich zesłańców i podróżników XIX i początku XX wieku* („Biuletyn Ormiańskiego Towarzystwa Kulturalnego” 2000, 21/22), *Tożsamość Polonii kazachstańskiej (Kazachstan. Historia, społeczeństwo, polityka)*, red. T. Bodio, K. Wojtaszczyk, Warszawa 2000), *Wkład Polaków w rozwój gospodarczy, społeczno-polityczny i kulturalny Kaukazu (Polska diaspora na Wschodzie)*, red. J. Kmiecicki, Łódź 2000), *Polonia w Europie Środkowo-Wschodniej w warunkach transformacji ustrojowej (Społeczno-polityczne aspekty transformacji ustrojowej)*, red. P. Dobrowolski, J. Liszka, J. Sztumski, Ustroń 2001). Monograficzne ambicje miała pozycja pt. *Polacy w Azerbejdżanie* (Toruń 2003).

Podstawowym polem badawczym prof. Andrzeja Chodubskiego od momentu uzyskania tytułu profesora stała się metodologia badań politologicznych. Jego podręcznik akademicki opublikowany staraniem Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego pt. *Wstęp do badań politologicznych* miał kilkanaście wznowień i wydań. Profesor był również autorem artykułów z tego zakresu: *Jak uprawiać politologię u progu XX wieku?* („Studia Politologiczne” 1998, 3), *Wyjaśnienia cywilizacyjne w poznaniu nauk humanistycznych (społecznych)* („Cywilizacja w Czasie i Przestrzeni” 1998, 4), *Cywilizacyjna interpretacja kresów (Granice i pogranicza. Historia codzienności i doświadczeń)*, red. M. Liedke, J. Sadowska, J. Trynkowski, Białystok 1999), *Cywilizacyjna interpretacja konfliktów społeczno-politycznych (Konflikty społeczno-polityczne w III Rzeczypospolitej)*, red. A. Wojtas, M. Strzelecki, Warszawa 2001), *Methodological Specificity of Civilisation Studies* („Polish Political Science Yearbook”, 2001, 30), *O metodach i technikach współczesnych badań*

regionalnych (Polityka regionalna a historyczna i obronna świadomość Polaków, red. J. Knopek, A. Marcinkowski, Bydgoszcz 2001).

Prof. Andrzeja Chodubskiego interesowały także relacje polsko-ukraińskie, polsko-białoruskie i polsko-niemieckie. Pisał o nich m.in. w takich pracach jak: *Sąsiedztwo polsko-niemieckie a tożsamość europejska* („Prawica Polska” 1999, 12), *Kształtowanie się współczesnych stosunków polsko-ukraińskich oraz Stosunki polsko-białoruskie w latach dziewięćdziesiątych (Polska polityka zagraniczna w procesie przemian po 1989 roku*, red. A. Żukowski, Olsztyn 1999), *Stosunki polsko-niemieckie a tożsamość europejska (Polska między Niemcami a Rosją*, red. T. Walas, Poznań 1999).

Ważne miejsce w badaniach prof. Andrzeja Chodubskiego zajmowała biografistyka historyczna. Opracował wiele biogramów, które ukazały się m.in. w pracy pt. *Zasłużeni ludzie Pomorza Nadwiślańskiego z okresu zaboru pruskiego. Szkice biograficzne* (Gdańsk 1979), a także w kolejnych zeszytach *Polskiego słownika biograficznego*. Napisał też książkę biograficzną pt. *Witold Zglenicki. „Polski Nobel” 1850–1904* (Płock 1984).

Prof. Andrzej Chodubski został członkiem 16 redakcji czasopism naukowych wydawanych w Polsce. Był m.in. redaktorem naczelnym „Cywilizacji i Polityki”, pisma wydawanego z jego inicjatywy przez Instytut Politologii Uniwersytetu Gdańskiego od 2003 roku, i „Tożsamości Kulturowej” oraz zastępcą redaktora naczelnego „Kognitywistyki i Mediów”. Przewodniczył również Radzie Naukowej czasopisma „Meandry Współczesnej Polityki”, a także był członkiem rad naukowych kilku ważnych czasopism i serii wydawniczych, takich: „Dialog Europejski”, „Krakowskie Studia Małopolskie”, „Polish Political Science Yearbook”, Polska i Europa wobec Wyzwań Współczesnego Świata, „Problemy Współczesnego Świata”, „Świat Idei i Polityki”, „W Kręgu Problemów Emigracji”. Był też członkiem redakcji naukowych czasopism: „Demokratyzacja i Prawa Człowieka”, „Kognitywistyka i Media w Edukacji”, „Rocznik Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, „Rocznik Polonii” (Bydgoszcz), „Zeszyty Gdyńskie”. Ponadto był członkiem kolegium redakcyjnego wydawanego w Uzbekistanie czasopisma „Democratization and Human Rights”.

Prof. Andrzej Chodubski mocno angażował się w sprawy organizacyjno-naukowe różnych instytucji i stowarzyszeń. Został wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Politycznych PAN oraz ekspertem: Państwowej Komisji Akredytacyjnej, Państwowej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych oraz Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Był przewodniczącym Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, członkiem Płockiego Towarzystwa Naukowego (od 2015 roku członkiem honorowym) i Towarzystwa Badań Biograficznych „Who is Who”. Został też m.in. członkiem Rady Programowej Międzynarodowego Centrum Badań Wschodnioeuropejskich (International Centre For East European Research) Uniwersytetu Łódzkiego, opiekunem merytorycznym Stowarzyszenia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Gdańsku, a także przedstawicielem Wydziału Nauk Społecznych UG do Rady Redakcyjnej Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego.

Za swoją działalność naukową i społeczną otrzymywał kolejne nagrody i wyróżnienia. Były to m.in.: Nagroda Naukowa im. Ireny i Franciszka Skowyrów (Katolicki Uniwersytet Lubelski

2007), Nagroda Naukowa im. Prof. Franciszka Ryszki (Uniwersytet Warszawski 2009), medal za rozślawianie imienia Polski „Serce dla Serc”, wyróżnienie za redakcję opracowań naukowych Tożsamość Kulturowa w Konkursie Wydawnictw Literatury Pomorskiej „Costerina 2010”, medal Ambasady Republiki Azerbejdżanu (2012), wyróżnienie – dedykacja książkowa (Tbilisi 2013), wyróżnienie dla pracownika naukowo-dydaktycznego, który odegrał najważniejszą rolę w rozwoju polskiej politologii (Uniwersytet Jagielloński 2013) oraz medal za zasługi w umacnianiu stosunków azerbejdżańsko-polskich (Warszawa 2013).

W pierwszych dniach lipca 2017 roku polska politologia poniosła ogromną stratę. W pogrzebie Profesora uczestniczyło ponad 400 osób, w tym wielu naukowców i akademików. Przyjaciele, koledzy i znajomi odprowadzili prof. Andrzeja Chodubskiego na miejsce wiecznego spoczynku na wybranym przez niego gdańskim cmentarzu Garnizonowym. Odszedł człowiek wielkiego ducha, naukowej charyzmy i radosnego usposobienia.